

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
PL 28
00023 Valtioneuvosto

VM/504/03.01.00/2017

Kalajoen kaupungin lausunto maakuntien rahoitusta koskevan lakiluonnoksen (HE 15/2017) täydentämiseksi

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Kalajoen kaupungilta lausuntoa hallituksen esityksen (15/2017 vp) täydentämiseksi maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi. Esitysluonnoksessa ehdotetaan täydennettäväksi maakuntien rahoituksesta annettua lakiehdotusta siten, että maakuntien rahoitusjärjestelmää voitaisiin käsitellä kaikkien maakunnan vastuulle siirtyvien tehtävien rahoituksen osalta.

Annettuun hallituksen esitykseen sisältyy ehdotus maakuntalaiksi, jossa on ehdotettu säädettäväksi myös muiden kuin sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen ja ympäristöterveydenhuollon tehtävien siirtymisestä maakunnalle. Tällaisia tehtäviä ovat aluekehittämisen ja rakennerahastotoiminnan, elinkeinojen edistämisen, alueiden käytön ohjauksen ja suunnittelun, maatalous- ja viljelijäntukihallinnon, maatalous- ja turkistarhayrittäjien lomituksen, vesivarojen käytön ja hoidon, vesien- ja merenhoidon, rakentamisen ohjauksen, kulttuuriympäristön hoidon, maakunnallisen identiteetin ja kulttuurin edistämisen, ympäristötiedon tuottamisen ja jakamisen tehtävät sekä maakunnille lain perusteella annettavat muut alueelliset palvelut. Näiden tehtävien rahoitusta koskevat ehdotukset sisältyvät nyt käsiteltävänä olevaan esitysluonnokseen.

Kalajoen kaupunginvaltuusto on lausunut aiemmin maakuntien rahoituslaista osana lausuntoa hallituksen esitysluonnoksesta maakuntauudistukseksi ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistukseksi sekä niihin liittyviksi laeiksi (Kv 1.11.2016 § 95). Lausunto on toimitettava valtiovarainministeriön kirjaamoon 13.4.2017 klo 16.15 mennessä.

Lausunto

Maakuntien rahoitus on esitysten perusteella jakautumassa siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitus on noin 17,4 miljardia euroa, maakunnan muiden tehtävien rahoitus 1,12 miljardia euroa ja maakunnan erillisrahoitus 2,97 miljardia euroa. Näistä kaksi ensin mainittua ovat yleiskatteellista rahoitusta, joiden kohdentamisesta päättää maakunta. Erillismomenttien määrärahoja ovat erityisesti maataloustukien maksatuksiin käytettävät varat sekä EU:n rahastoihin kytketyt unionin ja kansalliset varat. Lisäksi liikenne- ja viestintäministeriön pääluokan perusväylänpidon momentin tienpitoon käytettävät määrärahat jäisivät nykyiseen pääluokkaan.

Valtiolta siirtyvien tehtävien osalta elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten määrärahoihin, jotka siirtyvät maakuntien yleiskatteelliseksi rahoitukseksi, on kohdistettu merkittäviä säästöjä erityisesti vuosina 2016 ja 2017 ja tehtävien hoidon turvaaminen on edellyttänyt useita keskittämiskärsäjä. Lakiesityksen perustelujen mukaan tehtävien siirtäessä maakunnille tarvitaan useiden tehtävien tulokselliseksi hoitamiseksi edelleen keskittämiskärsäjä, sillä tehtävien konkreettisen hoitamisen hajaantuminen kaikille toimi-

valtaisille toimijoille (18 maakuntaa) nostaisi tehtävien hoidosta aiheutuvia kustannuksia nykytilaan nähden.

Kalajoen kaupungin näkemyksen mukaan on perusteltua, että maakuntien rahoitus toteutetaan ainakin alkuvaiheessa valtion osoittamana yleiskatteellisena rahoituksena. Rahoituksen kohdentaminen on oltava mahdollisimman joustavaa, jotta maakunnilla on mahdollisuus saavuttaa asetettu säästötavoite. Mikäli maakunta epäonnistuu säästöjen saavuttamisessa ja tarvitsee lisärahoitusta, se ei saa missään tapauksessa aiheuttaa lisäleikkauksia kuntien valtionosuuksiin. Kunnille aluehallintomuutos aiheuttaa taloudellisia paineita jo siirtyvien valtionosuuksien ja siirtymätasauksen

Tulevassa maakuntaorganisaatiossa sote-palvelut muodostavat merkittävän osan tehtävistä ja rahan käytöstä, jolloin elinvoiman rakentamistehtävät, joilla koko valtakunnan tulopohjaa rakennetaan, ovat vaarassa jäädä liian vähälle huomiolle. Tällä perusteella olisi erittäin painavat syyt harkita uudelleen kunnille aiottua suurempaa roolia erityisesti kasvu-, elinvoima- ja innovaatiokokonaisuuksien järjestämisessä ja toteuttamisessa.

Aluehallintouudistuksen kuntakohtainen vaikutus on linjattu olevan enintään +/- 100 euroa / asukas. Kalajoen kaupunginvaltuusto esitti edellisessä lausunnossaan, että siirtymätasaus tulisi olla enintään +/-50 euroa/asukas. Nyt näyttää siltä, että maakunnittainen muutos rajataan enintään +40 euroa/asukas ja -25 euroa/asukas. Ei ole perusteltua aiheuttaa kunnille rajumpia taloudellisia muutoksia kuin maakunnille, ja jotta välttyttäisiin kohtuuttomilta muutoksilta, tulisi tasauksen molemmille olla +/- 50 euroa /asukas. Tämänhetkinen laskentatapa, jossa kunnilta siirtyy menojen ja tulojen suhteen "tasapainossa" oleva sote, jättää kunnille sopeuttamisvastuun kohdistettavaksi jäljelle jääville toiminnoille ja siten pääosin opetuksen ja varhaiskasvatuksen menoihin. Kalajoen kaupungille vaikutus tämän hetken laskelmilla on -89 €/as, noin -1,1 milj. euroa. Huomioiden, että sote-uudistuksen tulisi johtaa 3 miljardin euron toiminnan tehostumiseen, tulisi kuntataloudesta leikattavia verotuloja ja valtionosuuksia pienentää. Olisi kannustavampaa kohdentaa sopeutustarve tasapuolisesti ja kannustavasti sekä uusille maakunnille että kunnille. Lisäksi uudistuksen riskinä on se, että kuntiin jäljelle jäävien palveluiden yksikkökustannukset nousevat, sillä esim. palvelinkustannukset eivät skaalaudu alas-päin, vaikka palvelimelta sotea palveleva ohjelma poistuisikin.

Pyydämme lisäksi kiinnittämään huomiota ja etsimään toimenpiteitä siihen, miten estetään kuntien rahoitusaseman heikkeneminen. Nyt esitetyllä mallilla suhteellinen velkaantuneisuus kaksinkertaistuu, koska velat jäävät kunnille ja samalla puolet käyttötuloista poistuu. Velkamäärän säilyessä ennallaan kuntien takaisinmaksukyky heikkenee, jälleenerahoitusriski kasvaa ja kuntien luottokelpoisuudet heikkenevät. Myös kuntien maksuvalmius heikkenee erityisesti verotulojen supistuessa ja tulonmuodotukseen tulee enemmän epävarmoja eriä. Lisäksi kuntayhtymien omistuksen leikkaaminen kunnan peruspääomasta heikentää kuntien omavaraisuutta.

Valtionosuuden kasvupalvelukertoimessa oleva yritysten toimipaikkojen lukumäärä tulisi korvata pitkäaikaistyöttömyyttä kuvaavalla indikaattorilla. Kasvupalvelukertoimen määrittely perustuu esityksen mukaan työ- ja elinkeinohallinnolta maakunnille siirtyvien tehtävien keskeisiä kustannuksia määrittäviin tekijöihin. Yritysten toimipaikkojen määrä toimisi maakunnille kannustimena toteuttaa sellaisia toimenpiteitä, jotka lisäisivät alueen yritysten määrää. Tämä on vahvasti ristiriidassa sen tavoitteen kanssa, ettei maakunnille ja kunnille muodostu päällekkäisiä tehtäviä. Voi syntyä tilanne, jossa pahimmillaan alkaa muodostua keskenään kilpailevia elinkeinopoliittisia yksiköitä, joista osa on kuntien ja osa maakunnan. Alueuudistuksessa on painotettu, että kuntien rooli on nimenomaan elinvoiman kehittäminen ja yrityspalvelujen järjestäminen on yksi keskeinen osa elinvoimapolkuja. Näiden palvelujen yksinomainen järjestämisvastuu ja rahoitus tulisi kana-

voida kunnille. Esitetty malli on erittäin sekava ja riskinä ovat epäselvyydet siitä, kuka palvelut järjestää ja tuottaa. Yrityspalvelujen tuottamisessa selkein ja toimivin tuottamistapa on se, että ne ovat kuntien vastuulla.

Pitkäaikaistyöttömyys mainitaan kasvupalvelukertoimen kriteerien perusteluteksteissä, mutta sitä ei kuitenkaan ole nostettu kriteeriksi. Pitkäaikaistyöttömyydellä on myös kytkös sosiaali- ja terveyspalveluiden käyttöön, joten maakunnan rahoituksen näkökulmasta se olisi kriteerinä toimivampi. Rahoitus ja järjestämisvastuu tulee olla samalla toimijalla ja työllisyyden hoidon tehtävät kokonaisuudessaan on järkevää integroida yhden toimijan vastuulle. Työllisyyden hoidon kokonaisuuden tulisi sisältää järjestämisvastuu myös kuntouttavasta työtoiminnasta ja ns. sakkomaksusta, sillä käytännössä työllisyyden hoitoon osallistuva henkilöstö siirtyy maakunnalle. Maakunta voi tarvittaessa ostaa esim. palveluita esim. kuntouttavaa työtoimintaa kunnalta.

Aluehallintouudistus on kunnille kaikkien aikojen suurin muutos, johon on varattava riittävä ja realistinen määrä rahaa sen toteuttamiseen. Uudistuksen toteuttamiseen varattusta muutostaloudesta, 31,3 miljoonasta eurosta on varattu enintään 5 000 000 euroa avustusten maksamiseen uudistusten valmistelukustannuksiin kunnille ja kuntayhtymille. Kunnat ja kuntayhtymät ovat merkittävässä roolissa uudistuksen valmistelijoina ja toteuttajina. Määrärahan pienuus osoittaa sen, että kunnille syntyy merkittävästi todellisia lopullisia kustannuksia uudistuksen toteuttamisesta.

Kalajoki 13.4.2017

Pirjo Männistö
talousjohtaja
Kalajoen kaupunki
p. 044 4691 378
pirjo.mannisto@kalajoki.fi